

А. В. Демченко

м. Херсон

alladama@ukr.net

ЗБІРКА «ТАМПЛІЕРИ» С. ЖАДАНА: МІФОПОЕТИЧНЕ ПРОЧИТАННЯ

Поезія С. Жадана представляє новітні тенденції української літератури, а також досягнення світового постмодерного дискурсу на національному ґрунті. Поетична творчість Сергія Жадана перебуває у центрі уваги сучасних науковців. Наприклад, Л. Березовчук, А. Біла, І. Бойцун, І. Борисюк, Ю. Вишницька, О. Коваленко, Н. Лебединцева, Б. Пастух, О. Шаф акцентують увагу на урбаністичних, біблійних мотивах, розкривають інтерпретацію поетом антропологічних і космогонічних міфів, артикулюють використання символічних значень і тропів у поетичних текстах митця. Зокрема, І. Борисюк у статті «Метафори смерті в поезії С. Жадана» акцентує увагу на глибокій символіці образів дорога, рай, вода, риба, що пов'язані з ідеєю смерті. Об'єктом її дослідження постали збірки С. Жадана «Ефіопія» та «Лілі Марлен». О. Шаф у статті про топос міста наголошує: «Смерть у поезіях Жадана описана емоційно нейтрально, констатативно, часом з іронічною легкістю (можливо, й удаваною). Мертвотна атмосфера міста у творах митця і є втіленням летального, що проектується на весь світ, позбавляючи його животворящого начала» [3].

Наскрізь алюзійною видається нам збірка «Тамплієри» (алюзії на відомі історичні та культурні події) та репрезентує «нову мову» Жадана-поета. В інтерв'ю митець наголосив: «Тамплієр – це людина війни. Людина, яка повертається з війни і яка поза війною виявляється непотрібною, заважає системі, владі, суспільству. Для неї міняється ряд орієнтирів і понять. Думаю, міняється більшість речей. Коли ти зблизька бачиш смерть і розумієш, наскільки крихкий перехід від життя до смерті, очевидно, багато речей в житті потім будуть видаватися інакшими» [2]. Одним із часових означників танатичного у віршах виступає образ зими, яка асоціюється з мертвотою, непорушністю, холодом. Танатичного звучання набуває також і образ міста. У збірці «Тамплієри» розкривається сучасна трагедія нації, простір міста несе ознаки смерті – він спотворений, а навколишній світ і внутрішній світ людини зруйнований, бо втрачена віра. Образ зруйнованої церкви символізує втрату віри, а відтак і духовності. Спалена церква репрезентує опозицію високе/буденне, сакральне/профанне, життя/смерть.

Модель танатопростору у С. Жадана вибудовується шляхом зіставлення двох вимірів: світу за межами зруйнованого міста – живого, відкритого, безмежного, та простору замкненого, обмеженого. У віршах поняття життя/смерть корелює із поняттям пам'ять. Художня концепція автора орієнтована на місто і дім, що залишився в минулому, втрачений, покинутий, образ якого постає як пам'ять, а для багатьох – це тепер уже ілюзія. Це зумовило

в поезії топосу дому поєднання реального та ірреального життєвого простору, що відображає ситуації соціальної дестабілізації і хаосу в країні, художнім виразом яких є образи зруйнованого дому, покинутого дому, небезпечного дому.

Основний авторський мотив, що пронизує поетичні твори зі збірки «Тамплієри», – це мотив перетину кордону, переходу і переміщення з одного світу в інший. І це не лише перехід з нашого світу – в реальному житті – в інший світ, а й уявний світ за межами життя, що символізує втрату, котра дорівнює духовній смерті. Семантика переходу в інше знаходить своє вираження в найрізноманітніших текстових засобах – це образи із семантикою кордону – «вода», «небо», «земля» і т. д.

Увиразнює символіку збірки «Тамплієри» образ змії у місті, що надає хронотопу трагічного і водночас моторошного забарвлення. У християнстві змія – амбівалентний символ: це і Христос, піднесений на Дереві Життя як викупна жертва, і диявол у його хтонічній іпостасі, що уособлює зло. Образ змії тут наділяється демонічними якостями та виступає символом смерті, оскільки трактується поетом як ворог, який захопив наші будинки. Тому глибокого значення набуває образ змієлова: «Доброго полювання тобі, змієлове,/ твердої руки й гострого ока.//Кожен із нас тебе знає й кличе,/і доки діти бояться заснути,/доброї роботи тобі, чоловіче,/хай менше довкола буде отрути» [1, с.13]. Отже, посилюють мортальну настроєність збірки образи птахів і плазунів, які віщують або ж супроводжують вмирання та розпад. Основне відчуття – це тривога, яку Сергій Жадан передає через вірування народу.

Осмислюючи поетичні тексти зі збірки і «Тамплієри», відзначаємо зміну вектору авторського бачення та інтерпретації біблійних образів. Митець тяжіє до віднайдення глибинних смислів християнських образів, розширюючи естетично-духовний діапазон, вдаючись до оригінальної інтерпретації біблійних образів і легенд. Екзистенційні мотиви у поезіях С. Жадана репрезентовані через міфологему смерті, семантику якої автор адаптував під реалії сучасних в Україні подій. Трагічний і водночас суперечливий образ сучасника посилює бажання шукати вихід, прагнути до майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жадан С. Тамплієри / Сергій Жадан. – Чернівці: Книги – XXI; Meridian Czernowitz, 2016. – 120 с.
2. Жадан С. Відмовлятися від людей по той бік фронту – безвідповідально [Електронний ресурс] / Сергій Жадан. – Режим доступу: <https://hromadskeradio.org/programs/antena/sergiy-zhadan-vidmovlyatysya-vid-lyudey-po-toy-bik-frontu-bezvidpovidalno>.
3. Шаф О. Топос міста в поезії Сергія Жадана як маскулінізація світу [Електронний ресурс] / О. В.Шаф. – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=25129>.

Ключові слова: архетипний образ, образ-символ, національна картина світобудови.

Key words: archetypical image, symbolic image, national picture of the universe formation.

Поетика художнього тексту: матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 100-річчю Херсонського державного університету (Херсон, 19 травня 2017 року). – Херсон: Айлант, 2017. С.19-21.